

Remissvar på Boverkets förslag till föreskrifter om krav på tomter m.m., diariennr. 3295/2021

Ställningstagande

Den föreslagna föreskriftsformen, utan hänvisning till hur föreskrifterna kan uppfyllas, kommer med alla säkerhet leda till försämringar angående tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Jag motsätter mig därför förslaget att ta bort allmänt råd.

Text i kapitel 5 Beskrivning av förslaget och kapitel 8 Författningskommentarer ger inte tillräckliga motiv och förklaringar till olika ställningstaganden i föreskrifterna, t.ex. angående dimensioneringsgrunder och val av maximal lutning.

Sammanfattning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning trädde i kraft 2009 i Sverige. Det innebär att den ska förverkligas i sin helhet, ett ansvar som ligger på staten. Boverket kan orimligt lägga över delar av det ansvaret till en obestämd branschorganisation.

Föreslagen ändring av föreskrifterna, där de allmänna råden tas bort och inga hänvisning görs till handböcker och standarder, innebär med all sannolikhet att resultatet blir ännu fler otillgängliga nya tomter.

Bakgrund

Detta svar kommer från Karin Renström, Uppsala, som är tillgänglighetsexpert med fokus på utomhusmiljöer (sedan drygt 30 år), konsult på Sweco men även ideellt engagerad i Synskadades riksförbund i Uppsala län.

De nuvarande föreskrifterna uppfattar jag har förbättrat situationen för personer med funktionsnedsättning genom att sätta tillgänglighet på kartan. Det har dock inte alls varit i den omfattning som varit önskvärd eller rimlig. Vi är långt ifrån den nivå där man kan säga att våra livsmiljöer är tillgängliga och användbara för oss människor.

Dagens regelverk bygger på att det finns tillräcklig kompetens för att det ska bli tillgängligt och användbart. Det verkar det inte finnas.

Allmänt råd ska betraktas som information om hur man kan uppfylla forskriften, men att man kan göra på annat sätt om föreskriften ändå uppfylls. Så görs det inte idag, utan många väljer bort råden med hänvisning till att det står "bör". Jag är alltså av en motsatt uppfattning än Boverket avseende de allmänna rådens styrande effekt. Jag anser att de styr mindre än vad de borde göra och jag har t.ex. mycket svårt att hitta nybyggda miljöer som är tillgängliga i lagens mening.

Redan nu hänger mycket på att enskilda drabbade personer anmäler brister i tillgängligheten. Personer med funktionsnedsättning lägger överlag mycket tid, kraft och pengar på att kompensera för sin funktionsnedsättning, för att livet ska fungera och vara drägligt. Det är därför få som har orken och modet att driva de enskilda ärenden som idag krävs för att en förbättring av tillgängligheten ska bli verklig. Väntetiden för ärenden är långa, ofta uppåt 10 år, och då kan man mötas av ett besked att

lagen och föreskrifterna uppfyllts. Det är därför viktigt att kraven blir tydliga så att det byggs tillgängligt från början.

Generellt om förslaget

Under rubrik 2.2 Syften och mål med författningsförslaget nämns inte tillgänglighet. Det nämns först under 2.3 som tar upp om motiven till kraven. Ett av syftena borde ha varit att tillgängligheten skulle förbättras jämfört med vad dagens föreskrifter gör.

Borttagning av allmänna råd

De allmänna råden föreslås försvinna. Dagens kompetensbrist ger därmed ännu större negativa konsekvenser på tillgängligheten. Att ett borttagande av allmänna råd skulle tydliggöra att byggherren har frihet att föreslå egna lösningar har jag mycket svårt att tro skulle leda till tillgängligare tomter. Däremot anges att förbättrad produktivitet och pressade byggkostnader skulle kunna bli effekten och det är ju inte orimligt att tro, men alltså på bekostnad av svaga grupper i samhället, de som föreskrifterna är till för att hjälpa.

Tillsynsmyndigheten klarar inte idag av att i rimlig tid och med tillgänglighet som mål hantera alla de ärenden som kommer in. Med ändrade föreskrifter enligt förslag förbättras inte utan försämras förutsättningarna för dem.

Istället behöver dagens föreskrifter förtydligas avseende sådant som givit återkommande frågetecken. Ett exempel är vid vilken gångytelutning ramputrustning behövs för att det ska anses vara tillgängligt, d.v.s. vad är definitionen på en ramp.

Ansvarsfördelning

Boverket förväntar sig att branschen ska ta ansvar för att tolka kraven. De innebär att det kommer att saknas standarder för hur man erhåller tillgänglighet under en obestämd tid framåt. Varför skulle branschen ta ansvar för att det blir tillgängligt? Idag produceras t.ex. sittmöbler, ledstänger och ledstråksplattor som inte är tillgängliga och användbara fast man påstår det. Vad skulle få branschen att ändra sig?

Vilken handbok ska gälla, vad är branschstandard, d.v.s. vem avgör vad som är tillgängligt? Vem/vilka vågar och vill ta ansvaret för en sådan standard?

Domstolarna kommer troligen att överlastas med ärenden för att klargöra tolkningar av föreskrifterna.

Några detaljer

Definition på orienteringsförmåga är svår att hitta. Den finns varken i PBL eller PBF. Definitionen finns i remissmaterialet under 5.3.1 Nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga, alltså under Beskrivning av förslaget. En sådan viktig definition måste lyftas in i föreskriftens 1 kap. 4 § Definitioner.

Det saknas föreskrifter om sittplatser på tomt.

2 kap. Tillgänglighet och användbarhet

1 § handlar om kopplingen mellan användning och tillgängliga och användbara tomter. Där antyds att det finns en skala hur mycket kraven behöver uppfyllas. I kapitel 5.3 Tillgänglighet och användbarhet på tomter anges att kravet på tillgänglighet och användbarhet "inte behöver uppfyllas över huvud taget om terrängen och förhållandena gör att det inte är möjligt inom rimlighetens gränser." I

föreskriften ALM 2 för allmänna platser anges i allmänt råd till motsvarande föreskrift att det kan finnas förhållanden där föreskrifterna orimligt "gäller fullt ut". En sådan riktning bör finnas även för tomtmark, att man gör det så tillgängligt som det är möjligt utifrån förutsättningarna. Då blir det i alla fall några personer med funktionsnedsättning som kan använda tomten.

4 § säger att gångvägar ska luta högst 1:12. Det är ett lägre krav än på allmän plats (1:20). Det anges ingenstans i remissmaterialet varifrån detta mått har kommit, mer än att det stått även tidigare. Att ta sig uppför och nedför en ramp med lutning 1:12 är svårt, även för de som inte har funktionsnedsättning. Hur kommer det sig att den miljö som man har närmast sin bostad får utformas på ett sätt som gör att man får en "vallgravseffekt", med svårighet att ta sig både in och ut? Det är sällan som ramper på tomt har getts en mindre lutning än maximalt möjlig. Det innebär därför brister för många, särskilt för kvinnor som i allmänhet är svagare. Mitt förslag är att kravet sätts till högst 1:20.

4 kap. Skydd mot olyckor

Angående 1 § ställs krav på ledstång "om det behövs för att skydda mot fall". Det är bra att ledstång krävs på andra platser än på trappor och ramper. Däremot står det ledstång i singular. Kravförslaget täcker kanske säkerheten men inte tillgängligheten. Då behövs ledstänger på båda sidor om lutande gångytor/ramper och trappor. Se vidare nedan under Kapitel 7 Konsekvenser.

Det saknas krav på kontrast på trappa, något som finns i nuvarande föreskrifts allmänna råd. Det är en viktig förutsättning för att minska olycksrisken. Borttagningen är inte beskriven eller motiverad i texten.

Kapitel 5 Beskrivning av förslaget

På sidan 36 under 5.3.2 Huvudsakliga förändringar, Regler om ramper, står att det inte framgår när en lutande gångväg övergår till att behöva vara en ramp. I förslaget har alla specifika regler om utformning av ramper tagits bort. Istället skulle de ha varit kvar och kompletterats med vid vilka lutningar de behövs. Vad är det som skulle kunna göras på annat sätt än vad som nu står i allmänna råden och ändå vara tillgängligt, för att motivera en större valfrihet? Man behöver balansstöd, vilplan och avåkningskydd.

På sidan 37 under 5.3.3 Dimensionerande mått anges att utgångspunkten är minder utomhusrullstol, liksom det varit i BBR. Det står dock inte varför inte större utomhusrullstol väljs, vilket skulle vara mer logiskt att dimensionera efter. Man måste ju kunna ta sig från allmän plats till byggnad via tomten innan man kan byta till t.ex. inomhusrullstol.

Kapitel 7 Konsekvenser

I 7.9.3 Äldre och i 7.9.5 Personer med nedsatt funktionsförmåga står det om att det är en förbättring att ledstång lyfts från allmänt råd till föreskrift. Om de allmänna råden betraktats som det var avsett, något att följa om man inte gör på annat sätt som är minst lika bra, blir det ingen förbättring av ändringen. Det blir snarare en försämring eftersom det bara krävs en ledstång. Kravet behöver innefatta minst två ledstänger eftersom många människor bara kan använda en arm och därför behöver kunna välja sida.

I 7.9.4 Jämställdhet står det att de flesta olyckstyper drabbar i högre grad män. När det gäller olyckor på tomt, och det som föreskrifterna försöker skydda mot, handlar det om fallolyckor (som utgör 70 % av alla olyckor) och där är kvinnor överrepresenterade bland de som behöver sjukhusvård (källa Kunskapsguiden.se). Risken för fallolycka är större bland äldre personer.

Kapitel 8 Författningskommentarer

På sidan 87 för 2 kap. 1 § står att tomter ”där få personer rör sig, och sällan, kan ha en enklare utformning.” Enklare i vilka avseenden? Hänvisning finns till avsnitt 5.3 där det i samband med användning står om belysning och orienterande skyltar (5.3.2 Huvudsakliga förändringar). Om det är det som avses bör det beskrivas i kapitel 8.